

25. juuni 2025²

Suurkoja lahend nr 43651/22 – õigus valida

Kovačević vs. Bosnia ja Hertsegoviina

Protokolli nr 12 artikkel 1 ja EIÕK artikkel 14 koos protokoli nr 1 artikliga 3

Asjaolud

Kaasus puudutab samu valimisreegleid, mis olid vaidluse all kohtuasjas *Sejdić ja Finci vs. Bosnia ja Hertsegoviina* ning mis tulenevad Bosnia ja Hertsegoviina põhiseaduslikust korraldusest etniliste ja territoriaalsete piirangute alusel. Riigi põhiseaduse (mis kehtestati 1995. aasta Daytoni lepinguga) kohaselt on ainult isikutel, kes deklareerivad kuuluvust ühe riigi kolmest „valimisrahvast“ (bosnialased, horvaadid ja serblased), õigus kandideerida Rahvakoja (Bosnia ja Hertsegoviina Parlamentaarse Assamblee teine seadusandlik koda) ja Bosnia ja Hertsegoviina kollektiivse kolmeliikmelise presidendi valimistel. Ainult Republika Srpskas elavad valijad võivad osaleda Rahvakoja serblaste liikmete valimisel (kaudselt) ja presidendi ametikoha valimisel (otsevalimiste kaudu).

Kaebaja, kellel on Bosnia ja Hertsegoviina ning Horvaatia topeltkodakondsus ning kes keeldus oma etnilist kuuluvust täpsustamast, kaebas, et eespool nimetatud põhiseaduslikud nõuded, mis takistasid tal hääletamast enda valitud kandidaatide poolt, kujutavad endast diskrimineerimist konventsiooni artikli 14 alusel koostoides protokoli nr 1 artikliga 3 (Rahvakoja osas) ja protokoli nr 12 artikliga 1 (nii Rahvakoja kui ka presidendi ametikoha osas).

29. augusti 2023. aasta otsusega tuvastas EIK protokoli nr 12 artikli 1 rikkumise nii Rahvakoja koosseisu kui ka presidendi ametikoha valimisi puudutavate kaebuste osas. Otsusega leiti, et Rahvakoja koosseisu puudutava kaebuse vastuvõetavust ega sisulist poolt artikli 14 ja protokoli nr 1 artikli 3 seisukohast ei ole vaja uurida.

14. detsembril 2023 suunati kaasus valitsuse taotlusel suurkojale.

Suurkoja seisukohad

Suurkoda nõustus valitsuse esialgsete vastuväidetega kaebeõiguse kuritarvitamise ja ohvri staatuse puudumise kohta.

Esimese osas leidis suurkoda, et kaebaja pahatahtlikud süüdistused ja põhjendamatud isiklikud rünnakud kohtu kohtunike, eelkõige kohtu toonase presidendi, valitsuse tegutsevate esindajate vastu, samuti tema petlik käitumine seoses juhtumiga potentsiaalselt asjakohase küsimusega (olenemata sellest, kas ta oli Sarajevo linnavolikogu liikmena liitunud horvaadina või mitte) kujutasid endast kaebamisõiguse kuritarvitamist konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses.

Viimase osas leidis suurkoda, et kaebaja kaebused olid *actio popularis* iseloomuga, kuna vaidlustatud valimiseeskirjade tõttu ei väidetud tema konventsiooni ja selle protokollidega kaitstud individuaalsete õiguste rikkumist, vaid need olid suunatud kostjariigi põhiseadusliku ja valimissüsteemi vastu üldisel viisil.

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd ja Eestiga seotud lahendid.

² 1.oktoobril 2025 avaldati selle lahendi täistekst, mistõttu kajastub selle lahendi lühiülevaade käesolevas ülevaates.

Otsuses leiti, et kaebaja õigus hääletada kantoni assamblee valimistel ja seega kaudselt Rahvakoja valimistel ei olnud piisav, et omistada talle ohvri staatus seoses diskrimineerimiskaebustega, mis olid esitatud seoses selle teise seadusandliku kojaga. Asjaolu, et ta allus Rahvakoja seadusandlikule võimule, nagu kõik Bosnia ja Hertsegoviina kodanikud, ei olnud samuti piisavaks, et omistada ohvri staatus. Samadel põhjustel ei olnud presidendivalimiste otsene hääletamine ega viimase täidesaatva võimu olemus ja ulatus piisavad, et muuta kaebaja diskrimineerimise „ohvriks“ seoses presidendivalimiste protsessis esinevate puudujääkidega. Vastupidine lähenemisviis annaks kogu valijaskonnale praktiliselt automaatse ohvri staatuse vaidlustatud valimiseeskirjade osas, arvestamata, kas neil oli igale üksikule kaebajale otsene ja isiklik diskrimineeriv mõju. See võimaldaks kohtul uurida mis tahes siseriiklikku valimiseadust abstraktselt ja seega läheks vastuollu *actio popularis* vastase reegluga. Selle asemel tuleb ohvri staatuse olemasolu sihipärasemalt hinnata kaebaja esitatud konkreetsete kaebuste põhjal.

Sellega seoses selgitas kohus, et kuigi nii hääleõiguse aktiivsed kui ka passiivsed aspektid täiendavalt täidavad üldist eesmärki luua ja säilitada õigusriigi põhimõtetel põhineva tõhusa ja sisuka demokraatia alused, on nende eesmärk kaitsta erinevaid huve, nende ulatus on erinev, need hõlmavad erinevaid nõudeid ja neile võivad kehtida erinevad piirangud. Valimistel kandideerida soovivate isikute õigusi (passiivne valimisõigus) rikkuv tegu ei muuda tingimata aktiivse hääleõiguse kasutajaid samadel või seotud alustel ohvriks, isegi kui ka nende huvid võivad olla mingil määral kahjustatud. Sel põhjusel ei saa käesoleval juhul kaebajat ohvri staatuses olevaks tunnistada ainuüksi Kohtu Sejdići ja Finci kohtuasjades tehtud järelduste põhjal. Valijate ohvri staatuse tuvastamiseks peavad vaidlustatud valimiseeskirjad neid otseselt ja isiklikult mõjutama selles mõttes.

Käesoleva kohtuasja uudsus seisneb selles, et kaebaja vaidlustas samade eeskirjade väidetavalt diskrimineerivat mõju nagu Sejdići ja Finci kohtuasjades, mitte valimistel kandideerimise õiguse (nn hääleõiguse passiivne aspekt) seisukohast, vaid valija seisukohast nn aktiivse valimisõiguse teostamisel.

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)